

КЫРАЛШЫ

(ПАХАРЬ — двухнедельная газета на горно-мариjsком языке).

Цикын Кантком дон
Кантисполкомын кок
арныш газетшы.
АКШЫ 5 коп.

1926 ИН
Июль 9-шы
Акшы 10 к.
Ик тыйзаш . . 1 тәңә
Адресшы: Цик хала
(Козмодемьянск)
"Кыралшы" газет
Редакцијан.

Сэлькорвлә погыны- машш.

4-шы ийульбы "Кыралшы" газе-
тын сирбш-влән пытәрип погыны-
машш пачылтшаш бынъ. Паша вәр-
эмдәт, ти погынымашш шыжым
бышташ линә. Тынам халык йәрсән
шөш.

Малын сэлькорвләм постаренә?

Совет паша видымашш, сола
шыжымашш бажоемдымашш халык
тыйдымашш моло сэлькор кого эдәм
былеш манаши лиәш. Сэлькор совет
пашаш худа-бажожым анча. Худам
шакла гынъ, ти худам төрләш шада
К҃о төрлә? — Газет гач; мол паша
вләштәш төсбәр-вләжимат сэлькор
влә газет гач төрләштәт.

Кыйдайжай аныт:

— Сэлькор паша — такеш паша вәл-
маныт — Сэлькор гыц паснаок бажон
бләш лиәш — маныт. Кү вара пытәри
сэльхозналогым күштәлташ кәлеш
маныт?

Сэлькор паша — такеш паша агыл
ку — советски закон-вләм бажоем-
даш палышш? Сэлькор-влә "Вәрдона-
та" газетым авчалда дово — уҗбада:
цидә советски закон-влә гишәсель-
кор-влә сират — тидәм тәнәлә биш-
тәшшаш, тидәм — тәнәлә — маныт.
Нынайи сирбшмашшты выләц Советски
Правительствий закон вләм бажоем-
дән кәрдәш.

Сола шыжымашш биштәмашш
сэлькор кого пашаш бишшә вилни-
жай намалеш. Тидә мала-шон шыж-
машш бажоемдәш йәл-вләм ўҗеш;
нынайи төсбәрштим анчбета.

Мәнмән мары-влә утла нәзэр
бләт. Нәзэрнәжай — бәлән мөштә-
дымашш гыц. Ныршаш, сола хода
шашш мә бажон, науки анчбетим
сәмәнүн шытшын ана мөштү. Мол паша
влаштәт акшакләйнина.

Ти төсбәр-вләм төрләш сэлькор-
влә палшән путе аккәрдәш. Нынайи сола
шыжымашшын йондәрәш палышшит.

Сэлькоржым — мә цилә газетын си-
рыш-вләм манына. Циләнок яй-
нын погынымашшын погынышты-
Шәкәнән ука Погынышты, газетны
гач шыжымашшам бажоемдым гишән
кытәралына.

Н. Игнатьев.

Поп док мужанг тән бләт.

Вәрдәнскии вәйсәлкаштый, (Юрин-
кант). Васли лыман эдәм улы. Пиш
бажо мары: баймын лап байна, цер-
кәйшүү каштәш, почым, монах-йәйр-
вләм колыштәш. Найнай цилән Васли-
лан бишшак паша. гынъ, мужанг-
вләм докмий, локтыйш-йуз-вләм докат
кыргыз миа.

Васли тәгэнь орлык (пәдә) то-
лый көлтән: вольйкүү колаш
тәнәлән — кок бишшак, кок туна,
ким шарык колэн кәнит. Вольйкүү
шукыр урда, шудайжым, долымжым
пәлә вәлә байдылән.

Ак ситы гынъ, баймын пүнш, ма-
неш.

Тәнә тәл кужы-лин көлтәш. Вас-
ли пишкәйдәрәк биш-дә, вольй-
күү чыйдәрәк пүнш.

Васли, вольйк колаш тәнәләйкүү,
байдылән, святой-вләлән сарта чүк-
тән ачәэн, мольбәйзым служән, сва-
той выдым шәвән, ладыннам тый-
рән. Вольйк колымын царныде.

Вара мужанг-вләм докат каштә-
шынан. Мужанг-вләм поп сәмән-

КОК АРНЫА ЛОШТЫШ УВЭР-ВЛА.

СОВЭТСКИ СОЙУЗЫШТЫ.

Англиштыйш бастуйш - вләлан
ма палышшә ана көрдт. Найнай ма-
ганланок труйш-влә бишт, шумбәл-
вләнә бишт.

Ти гишән мәнмән Сойузыштыйш
ровочый-влә тилоштыйш шукыр осам
Англишкүү колташ манын постарен-
гыт. Лъянинградштыйш 440.000 тәнгәм
погенйт, Москоаштыйш 400.000 тәнәм,
Иваново - Воянсэнскиштыйш 59.000
тәнгәм. Мол хала-вләт ниш когон
палшенийт.

* * *

Оксам перегымаш рәжим манын
сәмәнүн мә бильмашшам сәрәнә.
Шукыр советски орданизаций вләштүш
уты эдәм-влә сыйнцэт, осам аккәл
вәркүүш шәвәт. Кыйзит утү шавы-
маш-вләм мә изин-ольен вөтүртән
миәнә. Кыйзит йакта фабрик, завод-
вләштүш 11 милион нәркәш - утү
шавышашлак осам котиртәнә.

Ги пашам шукердү агыл тәнә-
линина. Аңцыйлаш эчэ шукыр паша
кодын. Сакой утү шавымашшам йам-
дышна гынъ, мәнмән сакой хәдирь-
влә шулдәштейт.

* * *

Мәнмән улынажай — киндәштүш
Киндү шашш гынъ, мә ана ойхыр
Шошым андак, күкүй игечү моло
шалгүшт, киндү шамчаш тәнә худа
лиән машаневы. Кыйзитшы анчбаш-
донжы, тәнә Сойузыштүш киндү
имажү гыцат бажо лишшашлак Кый-
зит кыдү шокшы вәр-влә бишдө кин-
дым түрэ даштнәләт. Киндү гыц
пасна, сакойолма дыши хәдирь-вләт
когон шачыт. Сойузыштүш 150 мили-
он шуд циләжай тәнә лишшашлак.

ок осам, мәнмән, ўм вәлә алтәлән
нәләт, вольйкүү сөнктөк төрләтән
кәрдәләт.

Остаткашшай, ик шонгү мужан-
кывам канден-дә, лу цүвү мәнмән
тәйбәлән пүншат, бишкүй көвә эдәм
пүтүрән. Шонгү көвә олвәдән як-
тый кәләсүш.

Тайнын худа пашкүдәт, улы, тидәм
тыйнүүм локтыйлай, тидәм бишкүй-
жым локташ кәләш, - манеш, - вара
вольйкүт паремеш, кодыш жы ак-
богы.

Шонгү көвә мужедмый лоштүш Вас-
лины эчэ шарык колэн кәш.

Васли кыйзит борын шытэн, нәрәд
лин, аныт мам бишшаш, биш-дә
күйдәшкүү каштәш, пайшкүйдән
биймүшүү, вольйкүү изин пүк-
шүмүшүү бишшайжай ак вап; вольйкүү
доктүр докат икәнәкәт миән анчалтта

Мә цилән Васли гавык пайцәмийш
шыргыштүш биймүшлә-поп, монах лок-
тыйлак-влә лоштүш бишшән; сотым, вал-
гүйдәм ана уж, ородбиганык каштәш.

Ньюмо.

Вәс күгижаныш-вләштүш.

Англиштыйш мәләндүй пын-
даштүш ровотайш-влә бастуйт гынъ,
60 кечат утла бишдө өртән. Хоза-
вләштүш нынайи йадмашштүш ак-
йаркүтәп гынъ, паша бишташ нынайи
шагалаш ак шанәп.

Английски правительствий борын.
Мам биштүшш, бишкүйт ак шалы.
Ти забастовкүү пиш кого убитекам
хоза-вләлән биштү. Кәччин 10 мили-
он углак убитекам забастовкам лин-
мия. Шукыр завод - влә, каменний
уголь ак ситат, шагалашнайт.

Оршианглийски правительствий
мәләм нымат биштэн аккәрдәт, ма-
донна пильем киччаләш Забастовкүү
тыйламы андако эчэ, мәнмән Цент-
ральний Сойуз Профсоюзов манын,
бастуйш ровочый-вләлән палашаш
манын, 2600 тыйжәм нәр тәнә осам
нынайлән колтүш. Кыйзит английски
правительствий мәнмән Советски Сой-
узым вырса. Манен: малын бастуй-
ш-вләлән палашшә? Нынайлән пал-
ашшә дон революциян Англиштүш
биштүнәдә ма? — манен.

Профсоюз дон күгижаныш пал-
ашшаштүш вигбүтәт иктиш кандаш
акли. Профсоюз-влә ровочый-влән
ушнан пижаш бишт. Профсоюз-
влә күгижаныш пашам ак вистар-
ләп. Күгижаныш пашам Сонярком
вистар. Профсоюз-вләжүү ровочый-
влә бильмашштүш төрлүкәләш. Бажоемдәләш манын, биштүм бишт.

Английски правительствий тән-
зела манын попенна да, мәләннә
ак бийнән. Ти гишән нынайи мәләннә
акрозат. Цилә буржуазный минист-
р-вләштүш шыдәшкүү, шыдәшкүү,
советски Сойуз дон Англиштүш
пүрән бильмашшаш пижакүү йамдаш-
таргат. Ровчай-влә вәлә ийнин
майаштүш ак үолыштәп.

Тидәм ак ситэш, английски правите-
льствий Английски компартий док-
умент-влә гишән борын күнгүм ти-
лоштүш лайктын. Ти докумэнт-влә
дон эчэйт мә вийкүнә шыйдәм шу-
нәжү.

Попбашаш гынъ, бишкүйт ак пай-
мам биштүләт. Нынайи мам бишшаш
шанат гынъяш, сөнктөк нимамат биш-
тэн аккәрдәп. Мә кыйзит силам нәлән-
нә. Мә вәлйини цилә сәндәләткүү вил-
найт. Ти гишән нынайи мәләннә
акрозат. Цилә буржуазный минист-
р-вләштүш шыдәшкүү, шыдәшкүү,
советски Сойуз дон Англиштүш
пүрән бильмашшаш пижакүү йамдаш-
таргат. Ровчай-влә вәлә ийнин
майаштүш ак үолыштәп.

* * *

Франциштүш осам шулдәш мәш-
доз борынайт. Нынайи осамаштүш пүр-
вийш гыц икта күт пай шулдәштүш. Пу-
мага осам шукыр лайкбүннатат
шулдәштүш. Оksamаштүш гынъ вир-
сәлләк оружий-вләм когон йамдәлә-
шаштүш шават.

Оksamаштүш шәргәштәрәш мәнмән
плоток манаш лиеш министр-вләш-
түштүм вест-вләм ваштадыләт. Ти ло-
ният вест-министр-вләм биштүләвүй:
Вуйлалтүш министржы Бриан биш.

Ти у гыц шагалтүш министр-влә

труйш-вләлән нима пүримат ак
биштәп. Нинай-влә гыц кого налог-
вләм нәлән, осамаштүш нынайи шә-
рәгештараш сөрт.

— Китайштүш революционный
армиян мәнмән буржуай-влән генерал-
влән салтак-вләштүш эчэйт пактарт. Нинай
ваштараш шалгүши Чжан-Цзо
Лин дон У-Пэй-Фу генерал-влә ик-
байшн ак ровотайш.

Кок сила Китайштүш шалгат: бур-
жуай-влән дон труйш халык-влән
сила-влә. Кок вәйшнайт пай шалгат.
Кыйдайштүш сыйгат, пайшаш акли. Бур-
жуазный генерал-влән салтак-влә-
ләнжай вест-министр-вләм күгижаныш
шашт. Революционный-влә-
ләнжай — Китай труйш халык-пал-
ша. Китайштүш революционный пра-
вительствий Кантон мәнмән халаш-
түш биш.

Ма лиеш, аңцыйлаш, бишшәнайт
үзүнчина.

ТҮМЭНЬÄШ ИДÄ ОРКАНЫ.

Маман яажо йлымашна—түмэньашти. Маланна пыт түмэньаш кэлэш. Түмэндээ нигйнамат укэ гыц ма ана ётлы.

Советски Властьна манын тымдаш ўжэш. Тымден, тымден. манын йлымашнаам юндэринэж.

Маланна тыменьаш орканаш ак кэл.

Толшаш иеш Цик кантоньштина 9 ши у школ пачылти: Сухинеш, Сарапай солааш, Кожважуяш, Кожлананырэш, Сөрмэннанырэш, Ольошкан солааш, Йармичашаш, Актайушаш, Сорлайкин ш.

Школ-вл а лит. Тыменьаш вэлэ идä орканы.

Ик ТҮМДЫШЫ ГИШАН.

Сандылжык вийни шукыр пурь эдем-вл а йлэйт.

Йоласалыштат ик „пурь“ эдемий мояш лиш.

Тиды пурь гыцат пурь йлэш.

Миколай кугижай йлмыг годын тиды вэкат эчэ пурь йлыйн

Лалэдэ вара кү тиды йлэш?

Мужан докы кэдэ гыньяш, ада палы.

Йоласалыштиши 7-и иаш школыштыш түмдыш Матвейев Ник. Матвейевич ти „пурь“ эдемий йлэш.

Тиды чиш „пурь“ түмдыш.

Бирзэй-вл ам тэнгэлэ тиды тымдаш шуда:

— Вирсам.

Йалдои ташкаш

— Сыгырэл колтэн пелештэш.

— Шиаш.

— Ёштыш похтэл лыкташ.

— Школ гыц лыктын колташ.

Тэвэ кцэлэ тиды тымдаш шуда.

Пиш „пурь“ вэт.

Тэхэн „яажо“ түмдышим кышти вара мода?

Нигштакэнэт ада мо!

Йамын көмүкүйжүү моло вара мамытшын яш.

Магырэм поизал

Ойхырам!

Ох, ти Матвейевим пиш пэрэгийдэ.

Кантоно, колат вара? — пэрэгаш кэлэш!

Пэрэгий! Пэрэгий!

Йал йинжүү щолыштэш манын, икта вэрэ тайэн пишток.

Тайаш акли гынь, заграничный манын паспортим Матвейевлан пуаш кэлэш.

Пусты буржуй-вл а докы кээ.

Пусты пийнин полицийшкы служаш вазэш. Шин мышта, Йалдон ташкэн кэрдэш, йукши вирсам ситэ.

Ма эчэ ак йары?

Тыйштакэн тэхэн-вл ам пиш йарат. Мээт тэхэн эдем-вл ам йаратэвэдэ, вэр гыцнэрэл—шүдэн вэр гыцн, калпак вэр гыц—

Пыждол! — тыл ип вэлэ валгынчишила сыйнчайшкы кайши колтэж.

Тум Царнэм.

Михалан Цыкмашки кашмаш.

Каныж

Цэвэр кечий-вл а.

Солаштиши йлымэш вэлэ шоэн.

Алтан иира, ни онтальта, садничийши шийжвийк шишкэ.

Манын йлымашнаи кцэлэ вэлэш ийвланэн, йогалтэвэй.

Азэ магырэмштэш кийнам-тийнам шавалта, йүжинамжай шашкудь вэлэ-вл а цыбий дэн алтайн гишши моло ула-упа вирсэдэл-шиедэл шийндэш.

Тагачий, шамак толши, Сомон Михалан түгэй ляйтэш, брэйн колтэш: сола вэс вуйшты молитва мэргэм йук шакга Колбашы, колбаштат, анчалы.—иконий намалыштэй.

Михалан йыблан ак йыблан:

— Йыблы гульайши ляйтэн,—манын вашгыл колтэш

Ужши нашкудь вэлэ тидылай:

— Ма ногивэм вара ужинат?—иелэш тэвэ.

— Манын йыблана буржуй гань йлэш—манын инийнлийн Михалайши попа—гульайэн вэлэ каштэш Киджийшишти, цероска вэлэ йашмашти ак ситэ.

— Йыблы ит мэсийл! — попат,— шийдэшкэн колтаат, рашкалтэн эчэ колта.

Михалан тыйштакэн:

— Еу вара мэсийл! — манэш,— майын агыл, йыблы йаше манын мэсийл. Гульайэн каштэш, халаштиши миаат, трактиршиши сира йүаш цыра, кырусэльш сэриаш сийнчэш... хэ—ха—ха...

Михалан шайам паликудь-вл ат колбаштэвэй, колбаштэвэйт, йаш цытэш, ваштиш колтэвэй.

Михалан:

— Ма, лачок агыл гыцэ?—манэш— мээт вэлэ—нигийнамат ана ёнчлэйт; магань йыблы манын йажжожий,—ана палы... Халаштиши тэвэ кэш йара йаш—манын.

Тэнэ манын, Михалан халаштиши кэш ли.

Школ-вл ам шыжэш йарыжтида

Кызыт, канж вэрэмэн маланна школ-вл ам шыжэш йарыжтида йамдэлэн пиштэш кэлэш.

Кыды школын камака ак яа рирак, кыдышты окниа пайдыргэн, вэс—кимши төрлэшши вэлэйт.

Цилажок школ вэлэйтэш төрлэшши лыкын төрлэшши мэстий бүдэжтийн океажий увэ, ак ситэ Школ вэлэ тэлэм шокши лиши манын, хэрээн вэлэ йашкээк нийнэ төрлэшши палышдэш ак кэрдэш.

Кыцэлэн торлы мэлэш?

Вима щолыштэдэ акли.

Сакой канжих празийн-вл а, рушарн вэлэ сола вэлэйтэш таажшох эртэйт, нийнэ таажши эртэймэшши, лучи школ-вл ам моло вимэлэ погийн төрлэшши.

Вимажж вэт солаштиши мадыш дон икты бэлэш, потивы биштэн ваштиши мэргэн, кармона шактэн вимэлэ биштэймэшши, сүсүн хыть махань пашажий моло вимэлэ погийн төрлэшши.

Вима вэлэ йаштэдэж.

Н. И.

Газэ тэн кружок.

(Кожваж район).

Шактэн-Важин солаштиши эртэйн йанварынок эчэ газэ тэн кружок (кружок друзий газэти, рушлажий) пачылтийн Кружок шытэй 22 чильнэ бэлэш. Лирнэштий икнэйк кружок погийн мэшши. Мары-вл а да варажий бидэржаш-вл айт поргынш тэнжээвэй. Кружок шытэй погийнш-вл айтэн газэ-вл ам лэдбэйт, ма шон гэрэл гишиштэй.

Кружок—мол статын цынаматыши. „Общество долой неграмотность“ манын йажэйбий пачий.

Мол вэрэлэйт тэхэн кружок-вл ам пачылтийн йара йалнэж.

Кружок шытэй чызэн.

СТРАХОВАЙКТЫДА.

Страховхий дон укэ гыц пэрэгэлтида

Ти лошти манын хэрээн-вл а лошти шкаал дон имны вольжийк когон болзи тэнгэлж. Вольжийк колбашаш хэрээн хозяйства пиги лавсырга. Канжийш лыкын гынъ вольжийк тэнгэлж. — Манын манын страховхийтэнэ! — манын мары-вл а кола моло гынь, страховхийм плучайэн—манын.

Тенгэлжий тэнгэ. Пумы страховхийш вэлэ изирэх йлэш. Колыши вольжийк вуйшээ пумы страховхийш вэс тэхэнхэй вольжийк моло вэлэш акли.

Ман йаштэймэлэ?

Госстрах (Кугижайшийн страховхийш пашам вуйлалтан вистэржий) ти гишэн сиэтртиши (дополнительный манын) страховхиймаш дон вольжийк колбаш гыц, пожарэш йаштэймаш гыц, шолэм киндэм шимэш гыц хэрээн-вл а страховхийэлт кэрдэг.

Сиэтртиши страховхиймаш ёкши кого агыл. Вольжийк вуйшээ нэлшэйк страховхийши 10 тэнгэвийш ишти 40 копэйким тулбаймла; кудвижий биштэйши нэлшэйшийк страховхийши 100 талгэш 1 тэндэдэш 30 к. тулбаймла.

Сиэтртиши страховхиймаш дон гынъ манын хэрээн-вл а йаштэймэлэ. Кыцэс сиэтртиши страховхиймаш ёштэймэлэ? Тиды йаштэйшиши күштэй. Йаштэймэлэ? Йаштэймэлэ? Бишкэ районийшиши страховоий манын агэлти докы мимэлэ; тэдэйлан ман страховхиймаш шаньмэйм колесэнэйт, оксам тулэн кодиймэлэ. Тулбайм оксам күнтийн нэлэйт, — пайшажий пайтэн.

Сиэтртиши страховхиймаш нэлэйтэй вэт. Укээнлан гынъят тиды күштэй. Тэнгэлэдэй сиэтртишиаш гынъ—йаштэймэлэ? Сиэтртиши страховхиймаш ёштэймэлэ? Тиды йаштэймэлэ? Вара Михалан Осипын кидшийм хувьшиштэй.

— Нэлэйтэй! — манын, дэй манын вэлэ поспэйши, Осип тиды „Дот“!

— Йаштэймэлэ? Укээнлан гынъят тиды күштэй.

— Манын агэлти докы мимэлэ; тэдэйлан ман страховхиймаш шаньмэйм колтэштэй.

— Манын агэлти докы мимэлэ; тэдэйлан ман страховхиймаш шаньмэйм колтэштэй.

— Манын агэлти докы мимэлэ; тэдэйлан ман страховхиймаш шаньмэйм колтэштэй.

— Манын агэлти докы мимэлэ; тэдэйлан ман страховхиймаш шаньмэйм колтэштэй.

— Манын агэлти докы мимэлэ; тэдэйлан ман страховхиймаш шаньмэйм колтэштэй.

— Манын агэлти докы мимэлэ; тэдэйлан ман страховхиймаш шаньмэйм колтэштэй.

— Манын агэлти докы мимэлэ; тэдэйлан ман страховхиймаш шаньмэйм колтэштэй.

— Манын агэлти докы мимэлэ; тэдэйлан ман страховхиймаш шаньмэйм колтэштэй.

— Манын агэлти докы мимэлэ; тэдэйлан ман страховхиймаш шаньмэйм колтэштэй.

— Манын агэлти докы мимэлэ; тэдэйлан ман страховхиймаш шаньмэйм колтэштэй.

— Манын агэлти докы мимэлэ; тэдэйлан ман страховхиймаш шаньмэйм колтэштэй.

— Манын агэлти докы мимэлэ; тэдэйлан ман страховхиймаш шаньмэйм колтэштэй.

— Манын агэлти докы мимэлэ; тэдэйлан ман страховхиймаш шаньмэйм колтэштэй.

— Манын агэлти докы мимэлэ; тэдэйлан ман страховхиймаш шаньмэйм колтэштэй.

— Манын агэлти докы мимэлэ; тэдэйлан ман страховхиймаш шаньмэйм колтэштэй.

— Манын агэлти докы мимэлэ; тэдэйлан ман страховхиймаш шаньмэйм колтэштэй.

